

POHAMOWAĆ (76) *vb pf*

o oraz oba a jasne.

inf pohamować (46). ◇ *fut 1 sg* pohamuję (1). ◇ *3 sg* pohamuje (6). ◇ *praet 2 sg m* -ś pohamował (1). ◇ *3 sg m* pohamował (4). ◇ *imp 2 sg* pohamuj (5). ◇ *3 sg* niechąj, niechże pohamuje (2). ◇ *1 pl* pohamujmy (2). ◇ *2 pl* pohamujcie (1). ◇ *con [2 sg m* byś pohamował.] ◇ *3 sg m* by pohamował (6). *f* by pohamowała (1). ◇ *3 pl m pers* by pohamowali (1).

Sł stp, Cn brak, Linde XVI w.

1. Zatrzymać w ruchu [kogo (1), co (6)] (7) :

Zwrot: »pohamować wędzidłem« (1): Ale cożby tym koniom pożyteczniejszyego było/ iedno pohámować ie wędzidły [*quam fraenis cohiberi*] *ModrzBaz* 71v.

Przen (2) : Y przeto drugdy do Pána Bogá mawiał/ gdy mu bárzo hoyne rozumienia y rozrywki przychodziły: pohámuy Pánie zrzodlá łálki twoiey. *SkarŻyw* 117; ábyfmy ná przyfzłym wieku drzewem vrofli wielkim/ ná ktorymby Pan á gośpodarz nász dobre owoce náydował/ y siekierę fprawiedliwości fwoiey nád nim pohámował. *SkarKaz* 84a.

a. Nie dopuścić do dalszego szerzenia się (3) : *Strykron* 160; Lecż my błagaymy onego/ co w łodzi Zálnął/ gdy morfkie powftály powodzi. A ocknąwzy fię wiátry pohámował/ Morze zhołdował. *KlonFlis* B3v.

Przen [czym] (1) : y on ogień gniewu Boże^{go} y plagę ciałem fwjm [*Aaron*] pohámował *SkarŻyw* 492.

b. Zatrzymać w określonym miejscu, nie pozwolić opuścić [gdzie] (1) : Tám widząc dziewczká iz fie od niey ociec bierze/ Tu dopirkofz pilności przykláda w tey mierze/ Iákoby go w domu fwym moglá pohámować *HistLan* C4.

2. Powstrzymać, powściągnąć, poskromić; opanować; coercere *Modrz, Vulg; refrenare* *Modrz, JanStat; cohibere, modum imponere* *Modrz [w tym: kogo (19), co (44)] (68) :* Pan cię zołtháwił kápłanem [...]/ ábyś był ftrożem domu Páńlkiego/ nád káżdym záchwyconym w duchu y nád prorokuiącym/ ábyś go wfádził w kunę y w pętá. A przetoż teraz czemuś niepohámował Ieremiałzá Anátotczyká ktory wam prorokuie? *BibRadz Ier* 29/27; Co gdy [*Abraham*] s chucią vczynić chciał [*tj. złożyć syna na ofiarę*]/ iáko go Anyołowi pohámować rofkazał/ y infzá mu ofiarę vkázác raczył. *RejZwierc* 202; Ná ktorás [*koronacyję*] fie Wielmożnie wiem był przygotował/ Ale on fmutek flufzny tę chęć pohámował. *StryWjaz* A2; *CzechRozm* 256.

pohamować od czego (1): *BibRadz* *4v cf *Szereg*.

Szereg: »pohamować i odwieść« (1): ták iz iáko łámi ku vznániu prawdziwey światłości przydz nie mogą/ będąc fwymi záltárzáłymi ciemnołciámi ogárnieni/ [...] tak áby y profłaczki á ludzi nieumiejętne od uznánia prawdy pohámowali y odwiedli *BibRadz* *4v.

a. O złym postępowaniu, namiętnościach i emocjach (63) : Ale Pan Bog [...] prawdy fwey frodze fię mścić będzie/ á pohámuie ludzi tych niepobożne wfzeteczeńftwo *BibRadz* *5; á było by to profto ták/ iáko kiedy by krol chcąc piiánftwo pohámować/ dał wywołác ná Seymie/ izby żaden winá pić nie fmiął *GórnDworz* Ff7, L6v; A to ifcie vczynek przyftoyny pohámować rozważnie rozniewánego *RejZwierc* 81, A3; *WujJud* 19; *WierKróc* A3v; *ModrzBaz* 24v; Y Pogáncy ze zgody

miłej náfzey/ muŕieliby imię Bogá náfzego chwálić/ á bluźnienie ſwoie ná Wiarę Chryſtuſowę pohámowác. *SkarJedn* 367; *CzechEp* 45; *GórnRozm* E4; Którą ſmiáłość chcąc pohámowác vítawiamy: áby wŕzyſcy tákowi [...] winą Státutową o náieździe domowym wyrázoną kárani byli. *SarnStat* 761; *PowodPr* 45; Kozacy teź Nizowi y inŕzy vkráinni ſwowolni ludzie [...] muŕieliby zániechác plundrowánia/ przeciwwko páktom/ miałt Tureckich/ [...] boby ich Pan Hetman Polny z tymi ludźmi pohámowác mogli y kárác *VotSzl* E4v, B3; *GosłCast* 29; *KlonWor* 47.

pohamować czego (4): Myſli prze cię nieſkromnych/ bowiem pohámował/ Kleynot mnie oddány/ który zgoił rány *OstrEpit* A3v; *WujNT* 747; *VotSzl* C4. Cf »łez pohamowác«.

pohamować od czego (4): *BibRadz* *4v; *CzechRozm* 228; A ztądze teź żywą w leniŕtwie y w niczemności/ zá ktorą idą ſzáchy/ koſtki/ truneczne bieŕiády/ gámrácy/ y inŕze dworne zarázy. Ale od tákowey zarázy/ trudno młode ludźi pohámowác *ModrzBaz* 13; bo z przyrodzenia wŕzyſcyſmy ku złoſci ſkłonni/ ieſli nas co od niéy nie pohámuié. *KochWr* 30.

pohamować czym (8): tedy go [*dzieciátko*] potroſze nie gniewem/ nie fukiem/ ále iákoby igránim á nadobnym á łagodnym vpominánim pohámowác/ á potroſze go od onego przyrodzenia iego odwodzić będye potrzebá *RejZwierc* 6v, 4v, [78²], 81v; Przetoź mu [*księdzu Powodowskiemu*] oto *BESTYA* nagłówek y wodze Do wędzidła tu poŕyła/ by nie haŕał w drodze A ieſli więc waſniwego tym nie pohámuié Ná gębę mu y kágániec/ z piłm ſwiętych dáruié. *CzechEp* *ktv*; *GórnRozm* L. Cf »w sobie pohamowác«.

pohamować w czym (1): áby [...] káždemu co czyie ieſt wiernie przywłázczył/ y drugiego w tym pohámował y ołádził *RejZwierc* 95v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [aby (nie)] (5): tedy go teź czáſem y pogroſką pohámowác moźeſz/ áby ſie nie wŕpinał z motyką ná ſłońce. *RejZwierc* 81v; *SkarŻyw* 118; *SarnStat* 713, 750; *SkarKazSej* 702b; [abys tho w.m. urodzonemu Olbrichtowi Laskiemu rozwiodł a w tim go pohamowal, aby [...] ſzczescia, maiętnoſci y mlodoſci swei na tak niebeſpieczni ſwadz nie ſsadzil *CorfusDocum* (1563) nr 117].

W połączeniach szeregowych (4): bo ſie im ták widzi/ żeby ſpráwiedliwoſć [...] miáła być iáko iednym munŕtukiem/ który by ie pohámowác/ á poniekad zniewolić miał/ y vmnieyſzyć onego bytu/ ktory s pánowánia áż do náfyczenia máią *GórnDworz* Ee5; Tákze teź gdi widzi iákie záburzenie á niepothrzebne zálcia miedzy roznemi ſtany/ ták o grunty iákie iáko y o ine rzeczy/ á moźe themu zábieżeć/ á moźe to ſłufznie pohámowác á ſkromnie poſtánowić. *RejZwierc* 141; *ModrzBaz* 7; *SkarŻyw* 22.

W charakterystycznych połączeniach: pohamować marnotractwa i zbytków, myſli nieſkromnych; pohamować apetyty, bella civilia, bystroſć, gwałty, niepoboźne wſzeteceńſtwo, pijańſtwo, przypadki cielesne, przyrodzenie, rozgniewanego, ſedycyje, ſmiáłość, tumulty, waſniwego, wſzy(s)tko (2); *pohamować cnotą a rozumem, fukaniem, gniewem, igraniem nadobnym, nadobnym a łagodnym upominaniem, pogrozką, ućciwą powſciegliwoſcią; pohamować łacniej, ſnadnie* (2), *trudno*.

Zwroty: »gniew pohamowác« (1): ále ſerce ſwe zwyciężyć/ gniew pohámowác [*irracundiam cohibere*]/ zwycięſtwa miernie wzywác/ wielkiego to y męźnego ſercá rzecz ieſt *ModrzBaz* 7.

»łzy, płacz pohamować; łez pohamować« (1:1;1): *SkarŻyw* 16; takie nam iednák w kościele fwoim poćiechy zołtáwił: iż łłufznie y my žal náłz wćielzyć [...] y płácz pohámowác możem. *SkarKazSej* 381b; Iáko nád takim wnętrznóci ferdeczne wzrúfzyć fię nie máią? iáko łez pohámowác kto może? *SkarKazSej* 385a.

»pohamować popędliwości, chuć, namiętności [czyje; w tym: sw(oj)e (3)]« = *affectionibus modum imponere Modrz* [szyk zmienny] (2:1:1): Mnodzy ludzkości y fprawiedliwości pilno służę: ále ciż łami namiętnóci fwoich ná wżem pohámowác niemogą. *ModrzBaz* 57v, 17v; Sam on Syn Stárołty [...] pohámowác złey chuci fwey nie mogł/ dotknąc [!] fię wżetecznie pánienci S. pokuśił *SkarŻyw* 69; Pohámuy moje popędliwości *LatHar* 611.

»pohamować samych siebie« (1): Pohámuymy iedno łamych siebie/ márntractwá fwego y zbytków fwych *VotSzl* C4.

»smętek i żalóść pohamować« (1): Y niemáłz fię záprawdę czemu dziwowác/ że mądré/ y fzérokie wywody łmętku/ y żalóci ludzkiey pohámowác niemogą *KochFrag* 47.

»pohamować swą wołą (a. swowolność)« [w tym: w kim (1)] = *licentiam coercere Modrz; licentiam refrenare JanStat* [szyk zmienny] (3): *GórnDworz* L4; Widzę że y onę rozność wiele ich chwali/ gdy ná drugie/ ktorých fwowolność trudno pohámowác/ frożłze karánie wćtáwiáią *ModrzBaz* 73; IZ niekámość wielką dáłá ludzióm z przyrodzenia do złégo fklonność [...]. Którá fwą wołą chcąc pohámowác wćtáwiamy: áby [...] *SarnStat* 570.

»(sam) w sobie pohamować« [w tym: czym (2)] (6): A łam też kiedy go s czego vpomioną/ áby to w łobie pohámowác. *GórnDworz* M3; Tákże poćiwy człowiek/ gdy fię łam nadobnie rozmiárkuie/ á thy przypadki ciełefne iż łam w łobie pohámowác będzie wmiáł. *RejZwierc* 74, 4v, 73, 76, 77v.

»pohamować złość (a. rozmaitość złości)« [w tym: w kim (1)] (2): że gi [zakon] Bog łam/ zábiegáiąc zginieniu dziátek fwych/ chcąc w nich pohámowác rozmáitość złości/ przez ręce Moyżefzá łługi fwego podáł *CzechRozm* 90; *CiekPotr* 79.

Szereg: »pohamować a pomiarkowác« (1): Pan [...] nie dufáiąc y rozumowi y cnotie ták onemu záwikłánemu przyrodzeniu człowieká nędznego/ iżby thákie przyrodzenie tylko cnotą á rozumem w łobie pohámowác á pomiarkowác miáł/ [...] dáł rozność dziwných náuk *RejZwierc* 4v.

W przen (10) : Ale iad niewdzięczności gdzie fię w kogo wkrádnie/ Trudno go pohámowác wynurzy fię łnádnie. *HistLan* F4; Owa nam káże [apostól] wkrzyżowác y vmorzyć Adámá łthárego/ á wykorzenić á pohámowác członki grzechu. *RejPos* [21²]; á ono oko Páná Bogá twego y Aniołow y świętych iego/ czyłtłze niłzli ludzkie/ á ktore wżędzie przez ściány widzi/ [...] pohámowác cię y záwłtydzić niemoże? ábyś tákich złości przelátáł *SkarŻyw* 118; *GórnRozm* L; Zmiełuy fię nád námi fwemi Krześćijány. A pohámuy mocą fwą tę frogość Pogáńfką *CzahTr* G4; Nie życzié łobie y potomłtwu fwemu tákich łzkod dułznych y zwierzchnych/ ktore ze złých praw pochodzą: pohámuyćie ty bełtye nierozumne/ áby niewinnych nie mordowály y nie wćiłkály. *SkarKazSej* 702b.

Zwroty: »pohamować język(i), [języka]« [w tym: od czego (1)] (3): *GórnDworz* V8, Mm4; Niechże pohámuię język fwoy od złégo [coerceat linguam suam a malo]/ y wćtá iego niech nie mowią zdrády. *WujNT* 1.*Petr* 3/10; [POhámuy języká twego od złégo mówienia *BiałPos* 144 (*Linde*)].

»rzekę łez [czyich] pohamować« (1): A oná iáko pokorna y poľufzná/ wiedząc iż by dobrze chćiałá/ rzeki oney łez łwoich/ y łkruchy pohámowác nie mogła *SkarŻyw* 580.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : Bezwingen. Powłciągnąc/ et pohámowác. Coercere, cohibere. *Calag* 90a.

Synonimy: **1.** wstrzymać, zatrzymać; **2.a.** pomiarkować, powłciągnąc, uskromić, zabieżeć, zaniechać.

Formacje współrdzenne cf HAMOWAĆ.

Cf **POHAMOWANIE, POHAMOWANY**

SBu